

DOI: 10.15407/kraieznavstvo2025.01.062

УДК 37.016:908

Микола Михайлуца (м. Одеса)доктор історичних наук, професор,
директор Навчально-наукового морського
гуманітарного інституту

Одеського національного морського університету

E-mail: Michailuca@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4896-0580>

Нижньодунайський вектор південноукраїнського історичного краєзнавства: організаційна та публікаторська діяльність

*Метою запропонованої статті є аналіз організаційної та публікаторської діяльності українських істориків-краєзнавців, переважно південноукраїнського регіону, у контексті наукової взаємодії, співпраці й реалізації спільних проєктів, спрямованих на оприлюднення думок, пошук консенсусних рішень стосовно подій і наслідків минулого поміж румунськими, молдовськими і українськими версіями спільної, часом контрверсивної історії, з метою нівелювання протиріч і непорозумінь, що має сприяти інтеграційним процесам України в рамках її перспектив входження до Європейського союзу. **Наукова новизна** полягає у спробі здійснити історичний екскурс у формування нових, паритетних і конструктивних відносин між науковцями сусідніх Придунайських країн (Румунії, України і Республіки Молдова), визначенні суті й основних стадій періодизації процесу налагодження наукових контактів, спільної колаборації й результатів співробітництва упродовж останніх 20 років. **Методологія** дослідження ґрунтується на базових принципах історизму й багатофакторності явищ і подій що, власне, дозволило зреалізувати дослідницьке завдання завдячуючи ретроспективному підходу в описанні подій, контент-аналізові, синтезу, компаративістським, біо-бібліографічним, історіографічним методикам, структуризації й узагальненню подієвих явищ та процесів. **Висновки.** Визначено періодизацію наукової та організаційної співпраці українських краєзнавців з колегами з Румунії та Молдови після проголошення незалежності України. З'ясовано основні напрямки досліджень в історичному краєзнавстві, розвій тематики і окремі наукові проєкти, які було зреалізовано упродовж останніх двох десятиліть. Зроблено акценти на важливих для України, Румунії і Молдови моментах історії Нижньодунайського регіону, зокрема колонізація територій, етноконфесійні процеси, подолання імперських наслідків і посткомуністичного минулого. Розглянуто спрямованість тематики міжнародних наукових конференцій та проєктів, які відбулися після російської агресії проти України, актуалізовано краєзнавчі концепти, зорієнтовані на ствердженні національної ідентичності та багатоманітності історичних процесів в регіоні, розрив з імперським та тоталітарним минулим, як і з російською спадщиною загалом. Підкреслено євроінтеграційну консолідацію в середовищі краєзнавчого руху на Півдні України.*

Ключові слова: історичне краєзнавство, Нижньодунайський регіон, українсько-румунські відносини, наукова конференція, журнал «Danubius».

Mykola Mykhailutsa (Odesa)

DSc (History), Professor

Odesa National Maritime University

E-mail: Michailuca@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4896-0580>

Lower danube vector of south ukrainian local lore studies: organizational and publication activities

The purpose of the article is to analyze the organizational and publishing activities of Ukrainian historians and local lore researchers, mainly from the southern Ukrainian region, in the context of scientific interaction, cooperation and implementation of joint projects aimed at publicizing opinions, the search for consensus solutions regarding the events and consequences of the past between the Romanian, Moldovan and Ukrainian versions of a common, sometimes controversial history, in order to eliminate

contradictions and misunderstandings, which should contribute to the integration processes of Ukraine within the framework of its prospects for joining the European Union.

The scientific novelty lies in the attempt to make a historical excursion into the formation of new, parity and constructive relations between scientists of neighboring Danube countries (Romania, Ukraine and the Republic of Moldova), determining the essence and main stages of the periodization of the process of establishing scientific contacts, joint collaboration and the results of cooperation over the last 20 years. The research methodology is based on the basic principles of historicism and multifactoriality of phenomena, which, in fact, allowed the author to implement the research task thanks to a retrospective approach to describing events, content analysis, synthesis, comparative, bio-bibliographic, historiographic methods, structuring and generalization of event phenomena and processes.

Conclusions. *The periodization of scientific and organizational cooperation of Ukrainian local lore researchers with colleagues from Romania and Moldova after the declaration of independence of Ukraine has been determined. The main areas of research in historical local lore studies, the development of the thematic and individual scientific projects over the past two decades have been clarified. The emphasis is placed on important for Ukraine, Romania, and Moldova moments in the history of the Lower Danube region, in particular the colonization of territories, ethno-confessional processes, overcoming imperial consequences, and the post-communist past.*

The topics of international scientific conferences and projects that took place after the Russian aggression against Ukraine have been considered, and local lore studies concepts aimed at affirming national identity and the diversity of historical processes in the region, the break with the imperial and totalitarian past, as well as with the Russian heritage in general, have been updated. The European integration consolidation in the local lore research movement in Southern Ukraine has been emphasized.

Key words: *historical local lore research, Lower Danube region, Ukrainian-Romanian relations, scientific conference, Danubius journal.*

Роль історичного краєзнавства у налагодженні відносин між країнами-сусідами, а відтак і суспільствами, громадами, національно-культурними товариствами тощо, за будь-яких обставин, чинників і способів розуміння проблеми, є надважливою умовою інтеграції України в європейське співтовариство, і водночас, якомога швидшого віддалення від усього, що пов'язане з «руським міром»: історією, ідеологією, релігією, наративами тощо. У цьому розрізі актуальною виступає спроба висвітлення недавньої ще історії активності українських краєзнавців у напрямку просування історико-краєзнавчих наукових студій у Євросоюзі Нижній Дунай, зокрема в румуномовному просторі (Румунія і Республіка Молдова). Завдання, варто зауважити, виявилось не з легких, оскільки за останні два десятиріччя зазначеній тематиці замало приділялося уваги дослідників, серед яких виокремлюється Ю. Мете-

лешко¹, який досліджував українсько-румунські стосунки у перше десятиліття після проголошення незалежності України, проте питання історико-культурного характеру не ставилося за мету. Наближено до нашої проблематики вивчала відносини між Румунією і Україною та їх висвітлення на сторінках українських і румунських ЗМІ ізмаїльська дослідниця В. Церковна². Попри те, що історикиня сегментарно опрацювала деякі українські та румунські видання, їй вдалося прийти до висновку, що в умовах російської військової агресії відносини між двома державами зазнали змін; порівняно з попередніми періодами вони еволюціонували від взаємних звинувачень і претензій до широкій підтримки та взаємодії, наповнюючись новим змістом і посиленням тенденції до активізації двосторонньої співпраці. Значна увага дослідниці була приділена в статті про діяльність Союзу українців

¹ Метелешко Ю. Українсько-румунські відносини в 1991–2002 pp. https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/11790/1/ukrayinskyko_rumunskyki_vidnosyny_1991_2002.pdf

² Церковна В. Сучасні українсько-румунські відносини у медійному дискурсі. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*, (59), С. 182–195. URL: <http://www.visnyk.idgu.edu.ua/index.php/nv/article/view/645> (дата звернення: 28.03.2025); Церковна В. Діяльність союзу українців Румунії в контексті повномасштабної російсько-української війни. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*, (61), С. 83–97. URL: <http://www.visnyk.idgu.edu.ua/index.php/nv/article/view/747> (дата звернення: 28.03.2025).

в Румунії, а саме його організаційній, культурній, науковій, освітній гранях, що сприяло популяризації та розвитку культурної спадщини обох народів, зміцненню культурних і наукових відносин. Відштовхуючись від того, що історико-краєзнавчій тематиці україно-румунської співпраці за останні два десятиліття не приділялося достойної уваги, виношуємо надію, що наступники у майбутньому плідно доповнюватимуть міжнародне спрямування українського історичного краєзнавства, й не лише у Нижньодунайському регіоні, висвітлюючи величезний спектр орієнтованого на європейську історію і культуру вітчизняного батьківщинолюбства, як висловлювався педагог і краєзнавець К. Ушинський.

Передумови. Від демагогії політиків до міждержавних відносин. Після падіння комуністичного режиму в Румунії (грудень 1989 р.) і відновлення державної незалежності України після путчу в Москві (серпень 1991 р.), в результаті складних й доволі болючих соціально-економічних і політичних трансформацій сусідні країни нижнього Дунаю відійшли від тоталітарно-авторитарного режиму в бік демократії. Хоча й відбувався цей процес в кожній країні у різний спосіб: в Україні – через національно-культурний ренесанс; в Румунії – через повстання проти режиму Н. Чаушеску й людські жертви до націоналістичних ідей відродження «Великої Румунії» (рум. *România Mare*); у Молдові ж, процес державно-національного становлення супроводжувався інспірованим Росією придністровським збройним протистоянням і кровопролиттям 90-х рр. минулого століття.

Попри намагання деяких сил в Румунії вирішити територіальні питання через призму минулої міжвоєнної історії ХХ ст., все ж Бухарест визнав 8 січня 1992 р. суверенітет України, а 1 лютого того ж року між країнами-сусідками були встановлені дипломатичні відносини. Упродовж десяти років потому україно-румунські відносини характеризувалися протиріччями, викликаними радикальною демагогією в Румунії

щодо перегляду україно-румунського кордону, статусу румунської меншини в Україні, церковного і мовного питань тощо. Водночас, політичне керівництво обидвох країн і Румунії, і України, не відкидаючи історичної даності сусідства, усвідомлювало необхідність політичного діалогу, налагодження співробітництва в різних сферах життя від культурної до економічної. Нарешті 2 червня 1997 р. в м. Констанца був підписаний Договір про відносини добросусідства і співробітництва між Україною та Румунією, який ратифікувала Верховна Рада України 17 липня 1997 р.³ На думку Н. Нечаєвої-Юрійчук «Договір про відносини добросусідства та співробітництва між Україною та Румунією» став першим базовим документом, яким Україна та Румунія визначили фундамент подальшої взаємодії та комунікації, основні напрямки співпраці та особливості регулювання болючих питань міждержавних відносин. Фактично цей документ став основою україно-румунських відносин на наступне десятиліття⁴.

Договір 1997 року чітко визначав, що румунська/українська меншини в Україні/Румунії відповідно, визнані як громадяни країн – України і Румунії, «незалежно від регіонів, де вони проживають», а відтак належать тій чи іншій меншині, зважаючи на їхнє етнічне походження, мову, культуру чи релігію». Договірні сторони домовилися про право на свободу виявлення, збереження та розвиток етнічної, культурної, мовної та релігійної ідентичності, право забезпечення розвитку своєї культури та право на захист від будь-якої спроби асиміляції проти волі представників національної меншини в одній або іншій державі.

Дослідник Ю. Метелешко виділяє два етапи у розвитку сучасних румунсько-українських відносин, зводячи їх поділ на події до 1995–1997 років і після⁵. Для першого етапу була характерною конфронтація й недовіра, а для етапу після 1997 р. – покращення стосунків. Продовжуючи запропоновану періодизацію, можемо впевнено зазначити, посилюючись на власний

³ Договір про відносини добросусідства та співробітництва між Україною та Румунією. 2.06.1997. № 642_003. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/642_003/print1343823185119296.

⁴ Українсько-румунські відносини на сучасному етапі: виклики Євромайдану. Available from: https://www.researchgate.net/publication/313793387_ukrainsko-rumunski_vidnosini_na_sucasnomu_etapi_vikliki_evromajdanu [accessed apr 25 2024].

⁵ Метелешко Ю. Українсько-румунські відносини в 1991-2002 рр. https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/11790/1/ukrayinsyko_rumunskyi_vidnosyny_1991_2002.pdf

досвід, що нова хвиля розширення і активізації стосунків між двома країнами особливо в гуманітарній, науковій, освітянській сфері припадає на кінець першого десятиліття третього тисячоліття (2007–2008 рр.), а відтак, третій етап виокремлюємо в рамки від 2010 р. й до сьогодні. Колаборація українських і румунських (молдовських) науковців активізувалася саме в ці роки й не затухає до сьогодні набираючи обертів, що не може не радувати. Навіть в умовах воєнної агресії путінського режиму спільні наукові історико-краєзнавчі проекти реалізуються регулярно й щороку. Саме цей період, про який ще майже нічого не написано в українській історіографії, далі йтиме мова.

Початки контактів і співробітництва.

Особливо активізувалися двосторонні контакти та співробітництво поміж двома державами після Помаранчевої революції в Україні, у 2005–2006 роках. Президенти держав В. Ющенко та Т. Басеску намагалися залагодити найбільш контроверсивні питання, про що свідчить яскравий факт: станом на 2008 рік між Україною та Румунією було підписано понад п'ятдесят двосторонніх документів і міжнародних угод⁶. Вступ Румунії до ЄС у 2007 р. активізував зближення у пріоритетах зовнішньої політики двох держав, і особливо після подій Революції Гідності в Україні (листопад 2013 р. – лютий 2014 р.), що з боку Бухаресту позначилось у демонстрації підтримки європейських прагнень українців. Звичайно ж, багаторічні сімейні зв'язки українців (нащадків задунайських козаків) у Придунав'ї, Добруджі й Тульчинському повіті й українців Буджакського степу (Південної Бессарабії), як власне і румунського (молдавського) населення у цьому ж регіоні, сплетіння культурних і мовних традицій, взаємовпливи й історичні духовні православні основи Вселенської Константинопольської віри зіграли скоріш на зближення, аніж на віддалення.

⁶ *Андрейко В.* Українсько-румунські відносини в контексті набуття Румунією членства в Європейському союзі <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/22419/1/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE-%D1%80%D1%83%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B8.pdf>

⁷ Нікульча Ігор Якович (1972), український, румунський історик. Випускник історичного факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (1995), учень відомого одеського ахеографа й історика А.Д. Бачинського. Дослідник історії Південної Бессарабії і Трансністрії в період Другої світової війни, зокрема адміністративного устрою та правового статусу окупованих Румунією в роки маршала Й. Антонеску українських територій, історії Голокосту. Стипендіат United States Holocaust Memorial Museum (2009–2010). Автор низки наукових праць і збірників документів з історії окупаційного періоду.

Наступного, 2006 року, доволі чисельна за складом учасників, делегація – професори, доценти, аспіранти й здобувачі вищої освіти – історики, археологи, етнологи, майбутні вчителі від південноукраїнських вишів, а саме Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (9 осіб), від Одеського національного морського університету (3 особи) та стільки ж від Ізмаїльського державного гуманітарного університету знову з'явилися на румунському узбережжі Дунаю, з місією активно популяризувати українську наукову тематику, історичні візії на наше, часом гостре, незручне й контрверсійне минуле, загорнуте у ідеологічні й пропагандистські шори комуністичних режимів в обох країнах. Одеська історикня, професорка О.А. Бачинська презентувала мало-відомі сторінки формування Усть-Дунайської козацької Січі; доцентка Н.М. Діанова запропонувала цікаву доповідь про пастирські контакти архієреїв Херсонської єпархії і Румунської автокефальної православної церкви в ХІХ ст.; доцент Т.С. Вінцовський висвітлював роль військових формувань та окремих особистостей періоду Української революції 1918-1921 років в Дунайсько-Чорноморському регіоні; доцент М.І. Михайлуца присвятив свою доповідь священникам Південної Бессарабії, репресованим органами НКВС у 1944-1945 рр. Робота в пленарних засіданнях та секція конференції проходила у офіційному форматі дискусій, аргументованих відстоювань власних і неупереджених поглядів, а в кулуарах, під час перерв на каву дебатовали на різні, й вельми гострі проблеми краю, які породили бурхливі історичні епохи. Саме тоді наша делегація відвідала знакові й рідні кожному свідомому українцю місця румунського Подунав'я – сучасний і чудово упорядкований Європейський парк, де на вході майоріли три прапори – Румунії, Європейського Союзу і України, а посеред центральної алеї височів пам'ятник українському гетьманові Іванові Мазепі, який, як свідчать історичні оповідні джерела, був перепохований саме в м. Галаці, у кількох сотнях метрів від православного храму «Пречиста», збудованого у середині ХVІІ ст. молдавським господарем і сватом українського гетьмана Б. Хмельницького, Василе Лупулом (Vasile Lupu).

Важливим напрямком діяльності, який не обійшовся без українських істориків в останні півтора десятиріччя (2010 р. – поч. 2025) виявилася плідна публікаторська діяльність як південно-українського (Одеського, Ізмаїльського, Миколаївського), так і Київського осередків Національної спілки краєзнавців України, членів Президії НСКУ. Тематика статей у наукових журналах «Danubius» (Історичного музею м. Галац), «Analele Universității Dunărea de Jos» (Університету «Нижній Дунай»), «Arhivele Securității» (Національної ради з дослідження архівів спецслужб Румунії «Consiliului National pentru Studierea Arhivelor Securității»), «Akademos» (науковий журнал Академії наук Молдови) та ін. окреслюється значним обсягом й історико-тематичним полем. Проте, спрямованість публікацій обмежена переважно історичними подіями 1-ї половини ХХ ст., які найбільш дискусійно гостро стояли між обидвома берегами Дунаю, заважаючи зближенню України, Румунії й Молдови у напрямку розширення добросусідства на початках української й молдовської незалежності й, на щастя, були нівельовані, хоч і з тяжкими потугами та стрімким бажанням, вступу Румунії до Європейського Союзу. Україні ж, як і Молдові лишалося тільки мріяти про входження до нього. Чи не найпершим форумом, який заклав основу для дискурсу на важливу тему була конференція в Галаці, організована 21–23 жовтня 2010 р. за підтримки Уряду Румунії, зокрема Департаменту румунів звідусіль, а також Університетом «Нижній Дунай» та Асоціацією викладачів історії Нижнього Дунаю під назвою «На межі цивілізацій. Бессарабія в геополітичному, економічному, культурному та релігійному контекстах». Український науковий блок на цьому форумі представляли одесити О. Бачинська, В. Кушнір, М. Михайлуца й І. Моторна та криворізький історіограф В. Стецькевич. За результатами Міжнародної конференції румунськими колегами було підготовлено солідну книгу⁸, що вийшла друком на початку 2011 р. До видання увійшли статті вищезгаданих краєзнавців, чиї візії були присвячені: – Бессарабії ХІХ–ХХ століть як мультикультуральному суб'єкту і, водночас, геополітичному об'єкту європейської історії у ви-

⁸ La frontierele civilizațiilor Identitate și alteritate în conștiința locuitorilor Basarabiei (1812 prezent) : Conferință internațională (1 ; 2010 ; Galați) La frontierele civilizațiilor: Basarabia în context geopolitic, economic, cultural și religios: conferință internațională: Galați, 21–23 octombrie 2010. Galați : Partener, 2011. 467 p.

кладенні В. Стецкевича⁹; у форматі історичної реконструкції на прикладі міста-фортеці Ізмаїл була розкрита тема заселення, шляхів міграції, етносоціального складу, демографії, зовнішності населення Придунайського регіону в XVIII – поч. XIX ст. історикинею О. Бачинською¹⁰, яка продовжила справу її батька, шанованого вченого і краєзнавця Анатолія Бачинського. Дискусійне питання авторства й збитків нанесених християнським культовим спорудам Південної Бессарабії в роки німецько-радянської війни актуалізував М. Михайлуца¹¹, а аспірантка ОНУ ім. І.І. Мечникова І. Моторна¹² присвятила свій доробок єврейській проблемі у Придністров'ї в 1941–1944 рр. (за матеріалами ДАОО); про етнографічні аспекти збереження традицій і інновацій в регіоні Нижнього Дунаю презентував свої польові дослідження голова Одеської регіонального осередку НСК України В. Кушнір¹³. Надалі, стали активніше розвиватися наукові кон-

такти представників південноукраїнських, румунських та молдовських університетів, які були зацікавлені у продовженні історичного діалогу й на Молдовській землі. У червні 2015 р. низкою фондаций та громадських організацій (Istututul de Studiul Arhivelor; Istututul de Istorie Sociala «Pro Memoria» etc.) було організовано Міжнародну конференцію «75 de ani de la anexare de către URSS a Basarabiei, Hordului Bucovinei și Ținutului Herța – 28 iunie 1940». Між іншим, в цій та інших наукових конференціях¹⁴ на запрошення співорганізатора форумів професора А. Петренку (Кишинівський державний університет), постійними учасниками були одеські краєзнавці М. Михайлуца і В. Савченко, які презентували українські візії щодо болючих питань трагічної історії 1-ї половини XX ст. в контексті анексіоністської політики більшовицької влади в 1919 р. і в 1940 р. та сталінських репресій комуністичного режиму в Бессарабії і в її українській частині¹⁵.

⁹ *Стецкевич В.* Бессарабія XIX-XX ст.: мультикультуральний суб'єкт європейської історії чи її геополітичний об'єкт. *La frontierele civilizațiilor Identitate și alteritate în conștiința locuitorilor Basarabiei (1812 prezent) : Conferință internațională (1 ; 2010 ; Galați) La frontierele civilizațiilor: Basarabia în context geopolitic, economic, cultural și religios: conferință internațională: Galați, 21–23 octombrie 2010. Galați : Partener, 2011. P. 26-33.*

¹⁰ *Бачинська О.* Населення придунайського регіону наприкінці XVIII-XIX ст.: походження, шляхи міграції, етносоціальний склад, демографія, зовнішність (реконструкція на прикладі міста-фортеці Ізмаїл). *La frontierele civilizațiilor Identitate și alteritate în conștiința locuitorilor Basarabiei (1812 prezent) : Conferință internațională (1 ; 2010 ; Galați) La frontierele civilizațiilor: Basarabia în context geopolitic, economic, cultural și religios: conferință internațională: Galați, 21-23 octombrie 2010. Galați : Partener, 2011. P. 26-33.*

¹¹ *Mihăilucea M.* Războiul împotriva altarelor creștine în sudul Basarabiei. Pagube și responsabili (1941–1945). *La frontierele civilizațiilor Identitate și alteritate în conștiința locuitorilor Basarabiei (1812 prezent) : Conferință internațională (1 ; 2010 ; Galați) La frontierele civilizațiilor: Basarabia în context geopolitic, economic, cultural și religios: conferință internațională: Galați, 21-23 octombrie 2010. Galați : Partener, 2011. P. 315-326.*

¹² *Motornă I.* Situația populației în Transnistria, reflectată în Arhivele de Stat ale regiunii Odesa (1941-1944). *La frontierele civilizațiilor Identitate și alteritate în conștiința locuitorilor Basarabiei (1812 prezent) : Conferință internațională (1 ; 2010 ; Galați) La frontierele civilizațiilor: Basarabia în context geopolitic, economic, cultural și religios: conferință internațională: Galați, 21–23 octombrie 2010. Galați : Partener, 2011. P. 307-314.*

¹³ *Kushnir V.* Stergare din regiunea Dunării de Jos: tradiții și inovații. *La frontierele civilizațiilor Identitate și alteritate în conștiința locuitorilor Basarabiei (1812 prezent) : Conferință internațională (1 ; 2010 ; Galați) La frontierele civilizațiilor: Basarabia în context geopolitic, economic, cultural și religios: conferință internațională: Galați, 21-23 octombrie 2010. Galați : Partener, 2011. P. 455-463.*

¹⁴ У 2016 р. Кишинівським державним університетом та Інститутом соціальної історії «Pro Memoria» було проведено Міжнародні наукові конференції: «Mediatizarea adevărului istoric: Represiunile staliniste/comuniste și impactul lor social» та «Identități naționale în dialog intercultural. Unitate prin diversitate = National identities in intercultural dialogue: Unity through diversity».

¹⁵ *Mihailuța N.* Sudul Basarabiei după aneșterizarea sovietică: reflecții ale băștinașilor în primele zile de război – iunie 1941. *Războiul Basarabiei, Hordului Bucovinei și Ținutului Herța din 28 iunie 1940 (Materialele Conferinței științifice internaționale «75 de ani de la anexare de către URSS a Basarabiei, Hordului Bucovinei și Ținutului Herța – 28 iunie 1940», Chișinău, 12-13 iunie 2015. Chișinău: Balacron, 2015, P. 118-129.* Михайлуца М.І. 1943-й рік: ієрархи української й румунської православних церков на шляху до межцерковного діалогу. *Identități naționale în dialog intercultural. Unitate prin diversitate = National identities in intercultural dialogue: Unity through diversity/ Univ. de Stat din Moldova; Fac. de Ist. și Filosofie. Chișinău: S.n., 2016. C. 168-178; Savcenko V. Anticiparea anexării: tentativa puterii bolșevici de a ocupa Basarabia în primăvara anului 1919. *Războiul Basarabiei, Hordului Bucovinei și Ținutului Herța din 28 iunie 1940 (Materialele Conferinței științifice internaționale «75 de ani de la anexare de către URSS a Basarabiei, Hordului Bucovinei și Ținutului Herța – 28 iunie 1940», Chișinău, 12-13 iunie 2015. Chișinău: Balacron, 2015, P. 140-148.**

Період 2015–2020 рр. знаменувався розширенням наукового співробітництва у напрямку реалізації окремих тематичних проєктів, завдячуючи румунським колегам, зокрема і професору Галацького університету Дж. Енаке (G. Enache). У цей час за його протегування вийшла низка додаткових номерів наукового журналу «Danubius», в яких мали можливість ознайомити румунських колег з поглядами на історичне минуле українські історики. Так, у № XXXIV цього журналу¹⁶, присвяченому економіці, соціуму, культурі й політиці в Південній Україні упродовж XVIII–XIX ст.ст. було опубліковано праці: О. Лисенка, Т. Челейко, О. Маєвського, Д. Толочка (Київ), О. Бачинської, Н. Діанової, М. Михайлуца, В. Савченка, О. Феденко, Г. Левченко, В. Левченка (Одеса), І. Петренко (Полтава). У наступному році, редакційна колегія журналу «Danubius»¹⁷ актуалізувала важливу для обидвох сторін тему «Модернізм, пост-модернізм, комунізм, пост-комунізм. Внесок української історіографії». Цей задум був реалізований завдячуючи участі у виданні чергового XXXV числа журналу біля двох десятків науковців України: Л. Циганенко, В. Церковна, Н. Волканова, Т. Шевчук, Л. Чорна, Л. Синявська, О. Сілка, О. Тітіка, О. Лисенко, Л. Хойнацька, М. Михайлуца, Ю. Котляр та ін. В інші роки публікаторська активність українських істориків дещо сплинула, що підтверджує XXXVIII випуск «Danubius», в якому було розміщено лише статті Т. Вінцковського¹⁸ про так звану румунську загрозу Одесі у 1918 р. та М. Михайлуца¹⁹ про «альянс над прірвою» російських і румунських православних архієпископів у 1943–1944 роках.

Водночас, у цей період, зростають організаційно-наукові контакти з іншими регіональними науковими центрами Румунії. З легкої руки мо-

лодих румунських координаторів К. Преуту (C. Preutu) і Дж. Енаке (G. Enache) в Яссах (Університет ім. О.І. Куза) в листопаді 2017 р. було організовано міжнародний дискурс на тему «Етноконфесійні ідентичності та репрезентації «іншого» у просторі Східної Європи: між стереотипом і бажанням знати»²⁰. У цьому проєкті брали безпосередню участь від України Т. Вінцковський, О. Лисенко, М. Михайлуца, О. Тригуб і Л. Вовчук. За результатами наукового форуму з'явилася однойменна книга²¹, яка підняла вкотре проблему ідентичності, що з кожним наступним поколінням лишається привілейованою темою дослідження гуманітаріїв і не лише з точки зору суто наукового інтересу, але й задля необхідного «зцілення пам'яті», чого періодично потребують окремі люди й цивілізації. Книга стала зіткненням різноманітних підходів до теми ідентичності, від спроб теоретизації й аналізу, базуючись на темпоральній осі давнього минулого й аж до подій недавньої історії. Важливо, що об'єднуючим для усіх авторів був східноєвропейський простір зі своїми стереотипами у відносинах до «інших» і дилемами ідентичності.

Не менш важливою виявилася співпраця українських науковців з Ізмаїльського державного гуманітарного університету і румунських істориків з Академії наук Румунії у спільному проєкті – колективній монографії «Історія і цивілізація Нижнього Дунаю», присвяченої Міжнародному дню Дунаю за редакцією К. Кройтору (C. Croitoru) і Л. Циганенко²².

Для цього періоду наукової колаборації українських краєзнавців з румунськими (молдовськими) вченими була характерною константна участь у серії 5-9th International conference «History, spirituality, culture. Dialogue and interactivity» (2019–2023 рр.), які проводили кожного

¹⁶ Danubius, XXXIV, Supliment. 2016. Galați : Editura Muzeului de Istorie Galați, 2016. 118 p.;

¹⁷ Danubius, XXXV, Supliment, 2017. Galați : Editura Muzeului de Istorie Galați, 2017. 166 p.

¹⁸ Vintskovskiy T. «Romanian Threat»: Odesa Expecting a War at the Beginning of 1918. *Danubius*, XXXVIII, Galați, 2020 : Editura Muzeului de Istorie Galați, 2020. pp. 317-330.

¹⁹ Mykhailutsa M. Alliance over the abyss: contacts of the Romanian Orthodox Mission in Transnistria and the bishops refugees from the Don and Kuban (1943-1944). *Danubius*, XXXVIII, Galați, 2020 : Editura Muzeului de Istorie Galați, 2020. pp. 417-424.

²⁰ Conferința internațională «Identități etnoconfesionale și reprezentări ale celuilalt în spațiul esteuropean: între stereotip și voința de a cunoaște», (2–5 noiembrie 2017), Iași, România.

²¹ Identități etnoconfesionale și reprezentări ale celuilalt în spațiul esteuropean: între stereotip și voința de a cunoaște/ coord. Cristina Preutu, George Enache ; pref. de Gheorghe Cliveti. – Iasi: Editura Universității «Al.I. Cuza», 2018, 401 p.

²² Istorie și civilizație de-a lungul Dunării de Jos: culigere de studii dedicate zilei internaționale a fluviului – 29 iunie / ediderunt: Costin Croitoru, Lilia Tsiganenko. – Brăila : Editura Istros a Muzeului Brăilei «Carol I», 2018. 526 p.

року румунські колеги з факультету історії, філософії і теології Університету «Нижній Дунай» (Universitatea «Dunărea de Jos»). Важливим епізодом українсько-молдовської співпраці була конференція організована 23-24 серпня 2021 р. в Кишиневі в день 30-річчя проголошення Незалежності Республіки Молдова, в якій брали безпосередню участь одеські науковці В. Савченко, М. Михайлуца та А. Філіпенко²³.

Повномасштабне вторгнення російського агресора в Україну 24 лютого 2022 р. внесло корективи й у сферу наукового осягання проблеми війни, сталінських репресій і радянського тоталітаризму у контексті сприйняття минулого і його ретрансляції на сьогоднішній день. Українські краєзнавці-історики стали в шереду популяризаторів національної ідентичності й ідеї незалежності України серед румунських та молдовських наукових кіл. Зокрема, 23 лютого 2023 р., рік після нападу Росії на Україну, вітчизняним вченим випала нагода особисто донести до наших сусідів як борються українські науковці на «історичному» фронті. Основна ідея виступу звучала наступним чином – «Українські історики і російсько-українська війна: науковий фронт проти псевдоісторії». Влітку того ж року, активно долучилася до співпраці з румунами в рамках 9-ї сесії Міжнародної конференції, що відбулася 15-17 липня 2023 р. в Галаці група українських науковців. Так, кияни О. Бажан і О. Лисенко, миколаївець О. Тригуб, одесити М. Михайлуца, Н. Петрова, В. Кушнір, О. Синявська, В. Левченко, В. Деречіна та інші у своїх наукових доповідях піднімали питання регіональної історії, культурного, релігійного та соціального життя Придунайського краю, що з наукових позицій доказово викривало псевдоісторичні постулати путінської пропаганди. Зацікавив румунських колеґ спільний доробок О. Бажана і М. Михайлуци, присвячений репресивній політиці сталінської тоталітарної системи в Придунайському регіоні²⁴.

Фактом визнання внеску представників української історичної науки в нормалізацію відносин, поглиблення й зміцнення культурних і наукових зв'язків між Румунією, Україною і

Республікою Молдова, стало наше особисте запрошення до участі у Національному конгресі істориків Румунії, який відбувався упродовж 27–31 серпня 2024 р. в м. Кишинів (Республіка Молдова) та в м. Сучава (Румунія). Серед тисячі науковців від обох Придунайських країн, єдиному представнику України було надано можливість оприлюднити доповідь на тему «Місіонерство й релігійне життя в Трансністрії (1941–1944 рр.): від сталінського атеїзму до румунського християнізму»²⁵.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, наголошуємо на кількох важливих моментах, що виявляються характеристичними для останній двох десятиліть в українському історичному краєзнавстві, яке спрямовувало зусилля у Нижньодунайському напрямку. Організаційна і публікаторська діяльність науковців, інтереси яких розкривалися у жанрі краєзнавчих досліджень, особливо активною була напередодні й після вступу Румунії до ЄС. Відкритість і зацікавленість колеґ із-за Дунаю у вивченні спільного, часом контroversійного минулого, сприяла проведенню великої кількості міжнародних наукових заходів (конференцій, симпозіумів, конгресів тощо), а також солідній публікаторській діяльності, виданню спільних книжкових проєктів, виходу українських науковців на сторінки фахових наукових журналів, збірок наукових праць з історії, культури та релігійного життя. Українські краєзнавці акцентувалися на важливих для України, Румунії і Молдови моментах історії Нижньодунайського регіону, зокрема колонізація територій, етноконфесійні процеси, подолання імперських наслідків і посткомуністичного минулого. Після російської агресії проти України, науковці актуалізували краєзнавчі концепти, спрямовані на ствердження національної ідентичності, багатоманітності історичних процесів в регіоні, розриві з імперським та тоталітарним минулим, як і з російською спадщиною загалом. Така євроінтеграційна консолідація в середовищі краєзнавчого руху на Півдні України сприяє незворотному вступу нашої країни до ЄС.

²³ Conferinței Științifice Internaționale «30 de ani de la proclamarea Independenței Republicii Moldova». Chișinău, 23-24 august 2021.

²⁴ Bazhan Oleh, Mykhailutsa Mykola. The “Romanian operation” of the NKVD of the Ukrainian SSR in Odesa Oblast in 1937-1938: technology, target groups, scope. «Analele Universității Dunărea de Jos» din Galați, seria 20, istorie, tom XXII, 2023, pp. 155-169. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1982257>

²⁵ Mykhailutsa M. Viata religioasa si misionar in Transnistria (1941-1944): de la ateismul stalinist la crestinismul romanesc».

References

1. Bazhan O., Mykhailutsa M. (2023). The “Romanian operation” of the NKVD of the Ukrainian SSR in Odesa Oblast in 1937–1938: technology, target groups, scope. *«Analele Universității Dunărea de Jos» din Galați, seria 20, istorie*, t. XXII, 155–169.
2. Bachynska O. (2011). Naselennia prydunaiskoho rehionu naprykintsi KhVIII-KhIKh st.: pokhodzhennia, shliakhy mihratsii, etnosotsialnyi sklad, demohrafiia, zovnishnist (rekonstruktsiia na prykladi mista-fortetsi Izmail). *La frontierele civilizațiilor: Identitate și alteritate în conștiința locuitorilor Basarabiei*, 26–33.
3. Vintskovskyi T. (2020). «Romanian Threat»: Odesa Expecting a War at the Beginning of 1918. *Danubius*, XXXVIII, 317–330.
4. Mihăițuță M. (2011). Razboiul ompotriva altarelor creștine on sudul Basarabiei. Pagube și responsabili (1941-1945). *La frontierele civilizațiilor: Identitate și alteritate în conștiința locuitorilor Basarabiei*, 315–326. [in Romanian]
5. Mihailuța N. (2015). Sudul Basarabiei dupaunande sovietizare: reflecții ale băștinașilor in primele zile de razboi – iunie 1941. *Raptul Basarabiei, Hordului Bucovinei și Ținutului Herța din 28 iunie 1940*, 118–129. [in Romanian]
6. Mykhailutsa M. (2020). Alliance over the abyss: contacts of the Romanian Orthodox Mission in Transnistria and the bishops refugees from the Don and Kuban (1943-1944). *Danubius*, XXXVIII, 417–424.
7. Motornaia I. (2011). Situatia populatiei in Transnistria, reflectata in Arhivele de Stat ale regiunii Odesa (1941–1944). *La frontierele civilizațiilor: Identitate și alteritate în conștiința locuitorilor Basarabiei*, 307–314. [in Romanian]
8. Savcenko V. (2015). Anticiparea anexarii: tentaniva puterii bolsevici de a ocupa Basarabia in primabara anului 1919. *Raptul Basarabiei, Hordului Bucovinei și Ținutului Herța din 28 iunie 1940*, 140–148. [in Romanian]
9. Tserkovna V. (2023). Diialnist soiuzu ukrainsiv Rumunii v konteksti povnomasshtabnoi rosiisko-ukrainskoi viiny. *Naukovyi visnyk Izmailskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu*, (61), 83–97. [in Ukrainian].